

Da min onkel ble syk og fikk tuberkulose i 1940

Av Jorun Garseg

En sommerdag, jeg måtte være 4 år. Jegs satt oppe på kjøkkenbordet, eller ble satt opp der av mamma. En lege eller sykesøster var der. De sa at de skulle streke litt på armen min (det var pirquetetprøve som vi kalte det). Jeg kan ikke huske at jeg var redd. Det gjorde kanskje litt vondt.

Alle hjemme skulle jo ta denne prøven, fordi det var en onkel som hadde vært i Sverige i krigsdagene, og han gikk og hostet fælt og var blitt tynn og slapp. Han hadde fått tuberkulose.

I Oslo bodde det en søster av onkel, og hennes sønn på 4 år hadde fått noen blå kuler på beina, kalt knutrosa, som er en tuberkulin smitte. Legen som undersøkte ham spurte tante om hun hadde en bror eller onkel som gikk og hostet. Og hun tenkte da på sin bror. Det var på denne måten tuberkulosen ble oppdaget, og det ble full undersøkelse av alle på gården hos oss.

Min mor fortalte at de måtte avsted til «Høgli» alle sammen for å bli undersøkt og gjennomlyst, «skjermbildefotografe-

ring». Bestemor likte ikke dette og ville ikke at de skulle reise for å bli undersøkt om de var blitt smittet. Tuberkulose ble regnet for å være en fattigmanns-sykdom og det ville nok ikke min bestemor vedkjenne seg. De så det som en skam.

Den eldste søsteren min fikk også knutrosa og lå mange uker til sengs.

Onkelen min som nå var blitt veldig syk, var nå på Lillehammer på Mesnali, og døde på sykehuset der dagen før han fylte 30 år. Kan også fortelle at bestemor kom med toget, og da var det noen som hadde spurt om hvordan det sto til. Da fortalte hun at hun hadde sønnen med seg hjem i kiste.

Og jeg som 4-åring har et svakt minne om hestene som kom oppover alléen med vogna med kisten på, og at kisten ble båret inn i stua. Begravelsen kan jeg minnes ved at stuene var fulle av folk den dagen.

Vår bestemor fikk sydd fine hvite kjoler med sorte fløyelsbånd til min søster, meg og en kusine.

Pirquetprøven som ble tatt viste jo at vi var smittet av tuberkulose. I oppveksten og hele skoletiden ble vi innkalt til Høgli tuberkulosehjem for gjennomlysning eller skjermbildefotografering minst en gang i året. En kan se den store hvite bygningen med det røde korset på taket. «Dette var jo under krigen, og det røde korset skulle markere at dette var et hospital.»

Vi gruet jo oss litt til dette. Jeg kan ennå huske at vi måtte kle av oss på overkroppen og måtte stå inntil den kalde skjermen hvor vi ble gjennomlyst. Bak den satt dr. Haugen og jeg kan huske ordene han sa: –Trekk pusten dypt –hold pusten der – pust igjen».

Her vil jeg sitere et kort vi fikk fra en

ung dame som var innlagt på Høgli sykehus i mange år. En kan jo lese mellom linjene hvordan hun lengtet hjem. Mange år senere da vi snakket sammen, sa hun: «Jeg fikk jo ødelagt ungdommen min jeg da». Så det var nok hardt å være innlagt og ikke ha friheten og være ung.

Høgli, 9. januar

1946 «Kjære småjentene mine!

Godt nyttår alle sammen. Tusen tusen takk for julepresangen jeg fikk av dere. Dere kan tro jeg ble glad. Tenk at dere husket på meg denne julen jeg var syk også. Det må jeg si var rørende. En god klem sender jeg til dere alle tre. Har dere vært på mange julerefester da? Jeg hører barneforeningen skal ha fest i kveld, da skal dere vel kanskje dit. 4. dag jul hadde vi julefest her på Høgli. Da kom det flere stykker hit. Det var hyggelig, men jeg synes nå det er godt at jula er over jeg da! Dere synes vel juleferien blir for kort dere, men det er nå moro å gå på skolen og da.

Jeg har det bra, men jeg vet ingenting om når jeg kommer hjem. Håper det ikke blir så lenge til jeg ser dere igjen. Hils alle hjemme hos dere. Ha det bra! Vennlig hilsen...»

Skriket han aldri glemte

Hakon Koth-Norbye skriver i sin bok «Fra krig til fred 1940–1945» om en mann han traff i Trømborgfjella høsten 1940 som hadde vært med i kampene ved Fossum.

Jeg traff tilfeldig en veteran fra kampene ved Fossum bru, i Tromborgfjella. Denne Eidsberggutten var kommet fra interneringen i Sverige, og plukket tyttebær høsten 1940. På en bergknaus ved et av vannene i Fjella åpnet han seg for meg. Han og kameraten overlevde beskytningen nær Glomma, men det var

nære på. En granatsplint eller en kule tok buksebaken til kameraten. Splinten eller kula hadde brunsvidd macco-trøya fra nakken til bukselinninga, uten å skade ham.

Det han aldri kom til å glemme var skriket til tyskerne på Glomma-isen. «Det var flere tyskere som forsøkte å storme mot oss over isen da vannmassene kom, etter at dammen ved Solbergfoss ble åpnet. De hjerteskjærende skrikene tyskerne ga fra seg da de skled

nedover isflaket som reiste seg og gikk ned i de frådene is- og vannmassene, var så uhyggelige og hjerteskjærende at det ville han aldri glemme så lenge han levde.»

Det gjorde han nok, for alt 25/8-1941 døde han på Mesnalien sanatorium, dagen før sin 30-års dag. Denne unge soldaten ble nemlig smittet av tuberkulose under interneringen i Sverige. Hans død er et uregistrert tap av menneskeliv som følge av krigen.